

**ДО 80-РІЧЧЯ ДОКТОРА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА
ОЛЕКСАНДРА РОМАНОВИЧА ГАЧКЕВИЧА**

2 липня 2024 року виповнилося 80 років від дня народження і 55 років наукової, науково-організаційної, педагогічної та громадської діяльності відомого українського вченого в галузі математичних проблем механіки деформівного твердого тіла, завідувача відділу теорії фізико-механічних полів Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки, дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка, професора, доктора фізико-математичних наук Олександра Романовича Гачкевича.

Олександр Романович Гачкевич народився 2 липня 1944 р. в с. Жура-тин Буського району на Львівщині. Навчався у середній школі в м. Буську. У 1965 році закінчив фізико-математичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка за спеціальністю «механіка». З 1969 р. і дотепер працює в установах НАН України.

Творчий шлях доктора фізико-математичних наук, професора О. Р. Гачкевича тісно пов'язаний зі становленням і розвитком Інституту прикладних проблем механіки і математики (ІППММ) ім. Я. С. Підстригача НАН України. Йому належить вагомий внесок у формування цього Інституту – нині найбільшого в Західній Україні науково-дослідного і координаційного закладу з механіки, математики і математичного моделювання.

В Інституті (починаючи у 1969 р. з сектору математики та механіки Фізико-механічного інституту АН України, на базі якого був утворений спочатку Львівський філіал математичної фізики Інституту математики АН України, а у вересні 1978 р. і сам ІППММ) він пройшов шлях від аспіранта до завідувача відділу теорії фізико-механічних полів.

На формування наукового та життєвого світогляду О. Р. Гачкевича великий вплив мали його вчителі – видатні вчені-механіки: член-кореспондент НАН України Ярослав Йосипович Бурак (1931–2011) та академік АН України Ярослав Степанович Підстригач (1928–1990). Завдяки їм Олександр Гачкевич спочатку займається вивченням процесів течіння в'язкої рідини між плоскопаралельними стінками за наявності магнітного поля, а з 1969 року, вступивши до аспірантури, розпочинає дослідження поведінки електропровідних елементів конструкцій при індукційному нагріві. В аспірантурі О. Р. Гачкевич співпрацює з молодими науковцями, а після захисту кандидатської дисертації (1975 р.) керує науковою роботою здобувачів і аспірантів. У ці роки він разом з учнями плідно працює над розвитком теорії термомеханіки електропровідних тіл та її застосувань для вирішення прикладних проблем різних галузей промисловості. Як завідувач створеної у 1988 р. лабораторії математичного моделювання і оптимізації термомеханічних процесів в електропровідних тілах, разом зі своїми колегами проводить цільові дослідження для потреб виробництва, зокрема з розробки функціональних елементів виробів і нових технологій на основі використання ефектів дії електромагнітного випромінювання. В цьому напрямі продовжувалась багаторічна плідна співпраця з ВО «Кінескоп», ВО «Іскра» та багатьма іншими виробничими підприємствами. Співпраця зі спеціалістами-виробничниками, багато з яких були відомими науковцями, стимулювала низку вагомих досліджень із взаємодії полів різної фізичної природи в деформованих тілах за комплексних зовнішніх дій і привела до спільних винаходів та впроваджень у виробництво зі значним економічним ефектом.

Результати цих досліджень увійшли в його дисертацію “Термомеханіка електропровідних тіл за впливу квазіусталених електромагнітних полів” (науковий консультант – член-кореспондент НАН України Я. Й. Бурак) на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук, яку він захистив у 1992 році у Фізико-механічному інституті ім. Г. В. Карпенка НАН України.

Наведені в дисертації дослідження стимулювали розвиток окремих аспектів теорії термомеханіки тіл за імпульсних електромагнітних навантажень. О. Р. Гачкевич разом з учнями запропонував нові методики дослідження термонапруженого стану неферромагнітних та ферромагнітних електропровідних тіл при високотемпературному індукційному нагріві, розробив варіант теорії механотермодифузії в електропровідних тілах з газовими домішками за електромагнітного опромінення різного частотного діапазону. Під його керівництвом розроблено нову методологію кількісного опису структурних змін матеріалу у взаємозв'язку з напружено-деформованим станом в металевих (сталевих і титанових) та неметалевих (скляних) тілах за різних способів нагріву та наступних монотонних режимів охолодження. Останнім часом О. Р. Гачкевич разом з учнями проводили інтенсивні дослідження з розвитку методології математичного моделювання фізико-механічних процесів пружно-пластичного деформування, а також урахування в моделях електротермомеханіки ефектів, пов'язаних з нелінійністю фізичних рівнянь для параметрів електромагнітного поля.

Професор О. Р. Гачкевич створив наукову школу з неklasичними напрямками досліджень у галузі математичних проблем механотермодифузії тіл різної електропровідності та здатності до намагнічування та поляризації за комплексних навантажень, одним з яких є електромагнітне – як радіочастотного, так і інфрачервоного діапазонів.

Отримані Олександром Гачкевичем та очолюваною ним науковою школою фундаментальні і прикладні результати одержали широке визнання науковців як в Україні, так і далеко за її межами. Вони опубліковані у понад тисячі наукових праць, у тому числі 14 монографіях, неодноразово доповідалися на престижних міжнародних та вітчизняних конференціях і є вагомим внеском у доробок всевітньвідомої Львівської школи механіків і матеріалознавців. У 1993 році йому присвоєно вчене звання професора. У 1999 році О. Р. Гачкевичу у складі авторських колективів присуджено премію ім. М. М. Крилова НАН України за цикл робіт «Математичні моделі та крайові задачі термомеханіки електропровідних континуальних систем», у 2017 році – Державну премію України у галузі науки і техніки за роботу «Ефективні методи оцінювання напруженого стану структурно-неоднорідних тіл, спричиненого дією полів різної фізичної природи». Він нагороджений відзнаками НАН України «За підготовку наукової зміни» (2009), «За наукові досягнення» (2013), «За професійні здобутки» (2023), «За сприяння розвитку науки» (2024), ювілейною пам'ятною відзнакою на честь 100-річчя НАН України (2018), подякою НАН України (2019).

За його наукового керівництва і консультування підготовлено і захищено 11 кандидатів і 4 доктори наук, в цей час він є науковим консультантом ще однієї докторської дисертації. Проводить значну науково-педагогічну та організаційну роботу як член Спеціалізованої вченої ради при Інституті по присудженню наукових ступенів. Із 2005 р. упродовж 18 років входив до складу Експертної ради ВАК України з механіки та Експертної ради МОН України з математики і механіки.

Професор О. Р. Гачкевич успішно поєднує наукову діяльність з науково-організаційною. З 1995 р. завідує відділом теорії фізико-механічних полів ІППММ ім. Я. С. Підстригача НАН України, є головою секції математичних проблем механіки і математичного моделювання при Вченій раді Інституту, заступником головного редактора міжнародного журналу «Математичні методи та фізико-механічні поля» та наукового збірника «Прикладні проблеми механіки і математики», членом редколегії журналу «Mathematical Modelling and Computing» та низки тематичних вітчизняних і зарубіжних збірників. Він був науковим редактором колективних тематичних монографій, зокрема тритомної монографії «Manufacturing processes. Actual problems», яка щорічно (з 2008 р.) видається закордоном в рамках міжнародного співробітництва вчених ІППММ із зарубіжними колегами за результатами спільних досліджень в галузі застосувань фундаментальних та технічних наук у виробничих процесах. Тісні наукові контакти О. Р. Гачкевича із вченими Вірменії, Польщі, США привели до опублікування низки праць, співавторами яких є працівники Інституту механіки Вірменії, Drexel University (USA), Варшавського університету, Опольського політехнічного університету (Польща) та ін. О. Р. Гачкевич бере активну участь в організації та проведенні періодичних міжнародних наукових конференцій та семінарів, зокрема конференцій «Математичні проблеми механіки неоднорідних структур», «Математичні проблеми технічної механіки (Україна) та семінару «Optimization of the structures of manufacturing processes» (Польща).

Професор О. Р. Гачкевич є членом Наукового Товариства імені Шевченка (з 1991 р., а у 2012 р. обраний дійсним членом), Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки (з 1994 р.), регіональної міжнародної комісії з будівельної інженерії при Відділенні Польської Академії наук у Катовіцах (з 1996 р.). Протягом багатьох років був професором Опольського політехнічного університету.

О. Р. Гачкевич постійно брав активну участь у громадському житті, тривалий час обирався членом профкому Інституту, членом президії Об'єднаного комітету профспілки закладів АН України м. Львова.

Олександр Гачкевич володіє широкою ерудицією, талантом дослідника та організатора. Йому притаманні принциповість і вимогливість до оточуючих, що поєднуються з умінням створити в колективі умови для наукової творчості.

Колектив Інституту прикладних проблем механіки і математики імені Я. С. Підстригача НАН України, учні, колеги та вся наукова громадськість щиро вітають професора Олександра Гачкевича з ювілеєм і зичать йому міцного здоров'я, добробуту, нових творчих досягнень на благо українського народу і нашої Перемоги!